

De oude binnenstad van Gouda

Cultuurhistorisch advies: BRENG OUDE WATERSTROMEN WEER TOT LEVEN IN DE STAD

Kan historisch water de waarde van de stad verhogen, was afgelopen zomer een vraag op de dertiende Waterconferentie in Gouda. Het antwoord in vele watersteden is: ja. Een historisch watersysteem kan een belangrijke rol spelen in het versterken van de vitaliteit, de klimaatbestendigheid en de cultuurhistorische waarde van de binnenstad.

TEKST BARBARA SCHILPEROORT | BEELD ISTOCK, E.A.

Onderzoek waar en hoe oude waterstromen liepen en maak gebruik van historisch water om een stad aantrekkelijker te maken: voor bewoners, bedrijven en bezoekers. En klimaatbestendiger. Er kan zoveel”, bepleit architectuurhistoricus Marieke van Zanten. Zoals in Breda en in Gouda gebeurt en nog kan gebeuren. Sloten, bleken, bekkens, geulen, goten, putten, vijvers, singels, grachten en grachtjes zeggen veel over de manier waarop stadsbewoners voorheen met water omgingen. Wat is daarvan nog terug te vinden, wat is verdwenen? “Oude waterstromen kun je één op één terugbrengen. Maar je kunt ze ook op een andere manier gebruiken, bijvoorbeeld

door het aanleggen van groenstroken met wandelpaden over vroegere waterlopen. Daarin kun je buffers voor het opvangen van regenwater verwerken. Zo kun je, met een knipoog naar het verleden, historisch water hergebruiken voor het aanpassen van de stad aan de eisen van nu.”

Van Zanten vertelt dat middeleeuwse panden vaak een eigen waterput hadden, dat een aantal woningen soms eenzelfde put deelde. Regenwater werd opgevangen om te wassen, schoon te maken, de moestuin te besproeien. “Die oude putten onder huizen verdwenen in de loop der tijd, terwijl ze een enorme opvangcapaciteit hadden. Nu bedenken we schuttingen om regenwater op te vangen. Vroeger was water veel zichtbaarder, veel dich-

terbij, bijgevolg was het waterbewustzijn onder de bevolking groot. We zijn er in de loop der tijd heel goed in geworden om water zo snel mogelijk af te voeren. Dat moet weer veranderen.”

De architectuurhistoricus (werkzaam bij Het Oversticht) houdt zich vooral bezig met het inzetten van erfgoed. Door historische kennis te combineren met moderne technieken en kennis van landschappen. Om water te koppelen aan het opvangen van de gevolgen van klimaatverandering én aan groen om meer biodiversiteit te creëren. Met als resultaat óók een aantrekkelijker stad, voor bewoners, bedrijven en bezoekers. De meerwaarde voor de maatschappij is groot. Duur? “Misschien is niets doen wel duurder.”

W

Breda

Breda had medio jaren zestig in de vorige eeuw een landelijke primeur: een grote ondergrondse parkeergarage. Daarvoor moest wel de haven worden gedempt en dat leidde in de loop der decennia tot steeds meer verzet. Met succes. Sinds een jaar of tien varen weer boten door de haven. Rondom is een levendig gebied ontstaan, met terrassen, cafés en restaurants. “Er komt nog meer water terug naar de binnenstad. De rivier de Mark loopt nu nog vast in het centrum, maar zal weer van zuid naar noord stromen. Door de stad weer doorvaarderbaar te maken, herstellen we ons historisch erfgoed in al zijn glorie”, vertelt Martijn Klootwijk, manager openbare ruimte. “Langs de kades komen groene wandelroutes. Dankzij een ingenieus systeem groeien bomen, struiken en planten uit de muren. Zo ontstaat een prachtige woon- en leefomgeving, waar iedereen zich thuis voelt.” Wanneer in vroeger tijden oorlogsgevaar dreigde, sloten de grote inundatiesluizen, zodat rondom een waterlinie ontstond om de kazernestad te beschermen. De oude rivier krijgt in zijn nieuwe vorm alle ruimte om de stad ook in de toekomst te beschermen. Maar nu tegen wateroverlast.

Levendige havenstad

Onder het motto ‘Gouda leeft 750 jaar met water’ organiseerde het Goudse Watergilde begin deze zomer zijn dertiende Waterconferentie. De werkgroep van de ‘Historische Vereniging die Goude’ zet zich in voor het behoud en herstel van het historisch water in de stad. En bepleit het heropenen van de

oude sluis naar de Hollandsche IJssel zodat het water weer kan stromen en Gouda zijn oude ziel als levendige havenstad terugkrijgt. Eén van de conferentieworkshops was gewijd aan het onderwerp ‘Waardevol water’. Deskundigen en belangstellenden uit andere watersteden bogen zich over de vraag of en hoe historisch water de waarde van de stad kan verhogen. Want wie nu vanaf het station naar de Goudse binnenstad loopt, heeft maar weinig idee van al het water dat de stad rijk was en nog steeds is. Winkels en terrassen in het centrum liggen met de rug naar water toe. Een gemiste kans, oordelen de deelnemers. Er komt een groot aantal ideeën op tafel. Laat inderdaad het water stromen door de oude sluis te openen. Zo kan zelfs weer iets van de getijdenstroom merkbaar worden – net als in Dordrecht het geval is. Maak een groot parkeerterrein aan de overkant van die historische sluis, waar dagjesmensen hun auto kwijt kunnen en vervolgens met een snelle pont over de Hollandsche IJssel de oude binnenstad kunnen bereiken. Herstel het hele systeem van grachten, waterlopen, watermolens, onderdoorgangen, volmolens, bruggen, sluizen en gemalen in oude glorie. Organiseer rondvaarten en wandelingen langs het historisch water. Maak de binnenstad autoluw met terrassen en kleine winkels langs de grachten. Breng het water terug in eerder gedempte grachten. Verhoog zo de aantrekkingskracht en dus de waarde van de stad. Overtuig bewoners en bedrijven met het argument dat daarmee hun huis of winkelpand in waarde stijgt.

Stadsgenese

Lucht- (of in dit geval) water-fietserij? “De gedane suggesties sluiten naadloos aan bij datgene waarvoor wij al jaren pleiten”, reageert Tom Schilperoort, actief in het Goudse Watergilde. “Ons Goudse historische watersysteem kan en moet een belangrijke rol spelen in het versterken van de vitaliteit, de klimaatbestendigheid en de cultuurhistorische waarde van de Goudse binnenstad. Dat vereist kennis van onze

Marieke van Zanten

Martijn Klootwijk

Tom Schilperoort

‘stadsgenese’: de ontstaansgeschiedenis van de stad in relatie met de cultuurhistorie, het natuurlijk systeem van water en bodem, en de ingrepen van de mens in dat natuurlijk systeem. Stedelijke ontwikkeling was eeuwenlang in balans met de natuurlijke omgeving en cultuurhistorie. Sinds het eind van de negentiende eeuw is die samenhang aan het verdwijnen en dat belemmert een duurzame stadsontwikkeling.” Meer oude Hollandse steden zijn bezig om historisch water terug te brengen in hun stad, daarmee de aantrekkelijkheid (voor economie en toerisme) én de mogelijkheden voor klimaatadaptatie te vergroten. In Gouda en andere steden formuleren nieuwe colleges van Burgemeester en Wethouders in hun coalitieprogramma’s ambities over het verminderen van de kwetsbaarheid voor klimaatveranderingen, het leefbaar en aantrekkelijk houden van de stad voor mens en dier, de inzet op meer en kwalitatief beter groen als bijdrage aan het tegengaan van overlast van water, hitte en droogte. ‘Water en bodem worden sturend bij ruimtelijke planvorming’, luidt een zin in het landelijke coalitieakkoord. Ook hierin is de vergroening van steden een belangrijke ambitie. Alle seinen staan dus op groen (en blauw). Nu nog meer aandacht voor cultuurhistorie... •